

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама институты» ММ
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.iz.adilet.gov.kz
сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы
Сәрпеков Р.Қ. (Астана, Қазақстан) –
(төраға)
Абайділдинов Е.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург,
Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Борчашвили И.Ш. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Шерубай Құрманбайұлы – ф.ғ.д.
(Астана, Қазақстан)

Редакциялық алқа құрамы
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан) – (төраға)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Астана,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов,
Ресей)
Қазбаева Ә.Г. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Казиев З.Г. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)
Қоныс В.Т. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Куликпаева М.Ж. – PhD (Астана,
Қазақстан)
Мұшанов Т.Е. (Астана, Қазақстан)
Нұрғазинов Б.Қ. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Ғ. – PhD (Қостанай,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қыргызстан)
Тілембаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)

Журнал редакциясы

Колтубаева Г.Б.
Ермек А.Б.
Ердешева Д.Т.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
Джамбуршин К.А.
Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі Ақпарат
және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.
(Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі
мен мерзімі №6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ., Мәңгілік ел даңғ.,
8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

Редакция бағанасы	8
<i>ҚР Әділет министрі М. Бекетаевтың «Үкіметтің Конституция шеңберіндегі өкілеттіктері» тақырыптағы ғылыми-практикалық конференцияда сөз сөйлеуі</i>	12
«Жаршынын» мұрағат беттері	
Т.С. САФАРОВА Қазақстан Республикасында құқықтық мониторинг жүргізуді одан әрі жетілдірудің кейбір теориялық аспектілері (ҚР ЗИ Жаршысы, №2(34)-2014 ж., 92-96 б.).....	14
А.Ө. ҚАЛИЕВА З.ғ.к. Т.С. Сафарованың «Қазақстан Республикасында құқықтық мониторинг жүргізуді одан әрі жетілдірудің кейбір теориялық аспектілері» ғылыми жарияланымна қайта оралғанда.....	17
Конституциялық және әкімшілік құқық	
Р.Қ. СӘРПЕКОВ Ғылыми сараптама институтының заң шығармашылығы қызметінің тиімділігін арттырудағы рөлі және оның даму перспективалары туралы.....	20
А.А. МАКСУРОВ Голландия мен Бельгия корольдіктерінің, Ұлы Люксембург Герцогтігінің конституциялық актілерінде мемлекетаралық үйлестіруді іске асырудың проблемалары.....	27
Б.К. НҮРҒАЗИНОВ, Н.М. ПРИМАШЕВ Әкімшілік және өзге де жария-құқықтық қатынастардан туындайтын әкімшілік дау нысанасының проблемасын қою жайында.....	34
С.К. УКИН, Д.С. БАТЫРБЕКОВА «Астана» халықаралық қаржы орталығы актілерінің қолданысы және оларды уақытта, кеңістікте және тұлғалар шеңбері бойынша орындау ерекшеліктері.....	41
Азаматтық және азаматтық іс жүргізу құқығы	
М.К. СҮЛЕЙМЕНОВ Шарт алдындағы қатынастар.....	50
В.Т. КОНУСОВА, М.Н. АБИЛОВА Қазақстандағы сот қарауын кеңейту туралы мәселеге сот прецедентімен арақатынас тұрғысынан тұжырымдамалық көзқарас.....	65
А.К. ҚҰСАЙЫНОВА, Л.Т. НАЗАРҚҰЛОВА Қазақстандағы көліктік-транзиттік қатынастарды құқықтық реттеу.....	77
Х.-И. ШРАММ Жария-құқықтық және жеке-құқықтық реттеу әдістерінің арақатынасы.....	84
Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс	
Р.Қ. СӘРПЕКОВ, С.М. РАХМЕТОВ Қылмыстық кодекстің экологиялық қылмыстық құқық бұзушылық үшін жауапкершілік туралы нормаларының кемшіліктері және оларды жою жолдары.....	94
А.Н. АХПАНОВ, Ф.Р. АХМЕДЖАНОВ Сотқа дейінгі қылмыстық іс жүргізудегі прокурорлық қадағалау мен ведомстволық процесстік бақылаудың арақатынасы туралы.....	99
А.Т. КАРИПОВА, Е.А. ОМАРОВ, Б.Ж. ШОТКИН Татуласуға байланысты қылмыстық жауаптылықтан босату және процесстік шығындарды өндіріп алу: жай-күй мен проблемалар.....	107
Н.К. ИМАНҒАЛИЕВ Мұнай ұрлығы үшін қылмыстық жауаптылықтан ақталмайтын негіздер бойынша босатудың кейбір мәселелері.....	117
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану	
М.Ж. КУЛИКПАЕВА Ғарыш кеңістігінің құқықтық режимінің кейбір аспектілері.....	123
С.Б. АНИКИН, С.В. ПОЛЯКОВА Шет елдердегі полиция институты: тарихи негіздер мен қазіргі заманғы тұжырымдамалар.....	129

Құқықтық мониторинг	
Г.Б. ҚЫСЫҚОВА, А.Ө. ҚАЛИЕВА ЕАЭО шеңберінде еңбек көші-қонын құқықтық реттеуді талдау.....	134
Е.А. АХМЕТОВ, О.С. ҚАРАХОЖАЕВ Адамдарды қоғамнан уақытша оқшаулауды қамтамасыз ететін арнаулы мекемелерде ұстау тәртібі мен шарттарының проблемалық аспектілері жайында (заңнама мониторингі).....	140
Мемлекеттік тілдегі заң шығармашылығы практикасынан	
М.А. АЙЫМБЕТОВ, Е.М. ЕЛУБАЙ Терминдік тұрақты тіркестердің түпмәтіндік ерекшеліктері Н.Н. ИСАҚ Рухани жаңғыру аясындағы тілдің рөлі.....	147
Г.Н. КҮЗЕМБАЕВА Қазақ тіліндегі кірме сөздер проблемалары.....	151
Е.С. САФУАНИ Заңнама терминдерін жүйелеу мәселелері.....	155
Ж.М. ТҰРАРОВА, А.Н. КАДИРОВА Халықаралық шарттар мәтінін терминдік тұрғыдан нақтылау.....	159
Жас ғалым мінбері	
М.Т. ӘКІМЖАНОВА Қазақстан Республикасының заңнамасы бойынша баланың жеке мүліктік емес құқықтарын қорғаудың кейбір проблемалары.....	169
К.К. САБИРОВ Қазақстан Республикасында FIDIC құрылыс келісімшарттары нысандарының кейбір ерекшеліктері мен заңды бейімделуінің проблемалары.....	177
Ж.Б. ДОСМАҒАМБЕТОВА Көлік құралдары иелерінің азаматтық-құқықтық жауапкершілігін міндетті сақтандыруды реттейтін Қазақстан Республикасының заңнамасын талдау.....	184
М.М. РАХЫМБЕКОВ Үкіметтік емес ұйымдар Қазақстан Республикасындағы діни экстремизмнің алдын алу субъектілері ретінде.....	190
Ғылыми өмір хроникасы	
Францияға қызметтік сапар туралы ақпараттық хабарлама, 2018 жылғы 18-29 маусым, Париж қ.....	198
Эстония мен Нидерландыға қызметтік сапар туралы ақпараттық хабарлама.....	201
Теңіз құқығы бойынша Йосу (Оңтүстік Корея) академиясына қатысу туралы ақпараттық хабарлама, 2018 жылғы 27 тамыз-7 қыркүйек, Йосу қ.....	207
Қазақстан Республикасы Заңнама институтының кітапхана қорына түскен басылымдар көрмесі туралы ақпараттық хабарлама.....	212
Әдебиет көрмесі туралы ақпараттық хабарлама.....	215
Есімнама	
Заң ғылымдарының докторы, профессор Р.Т. Нұртаевқа – 70 жас.....	217
Библиография	
М.К. Сүлейменовтің «Международное частное право и международный гражданский процесс». - Алматы: «Заңгер» заң фирмасы, 2018. - 496 б. кітабына рецензия.....	218
Р.Т. Нұртаевтің «Актуальные проблемы повышения эффективности борьбы с преступностью в Республике Казахстан в целях противодействия опасным вызовам и угрозам XXI века». - LAP Lambert Academic Publishing, 2018. – 120 б. монографиясына рецензия.....	220
Даналық ойлар	224

Собственник и издатель:

ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года

Все материалы журнала размещаются
на сайте www.iz.adilet.gov.kz
Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета

Сарпеков Р.К. (Астана, Казахстан) –
(председатель)

Абайдельдинов Е.М. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)

Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)

Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург,
Россия)

Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)

Борчашвили И.Ш. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)

Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)

Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)

Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва,
Россия)

Рахметов С.М. – д.ю.н. (Астана, Ка-
захстан)

Малиновский В.А. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)

Шерубай Кұрманбайұлы – д.ф.н.
(Астана, Казахстан)

Состав Редакционной коллегии

Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан) – (председатель)

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)

Айымбетов М.А. – заслуженный дея-
тель культуры РК (Астана, Казахстан)

Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов,
Россия)

Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)

Казиев З.Г. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)

Конусова В.Т. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)

Куликпаева М.Ж. – PhD (Астана,
Казахстан)

Мушанов Т.Е. (Астана, Казахстан)

Нургазинов Б.К. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)

Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Костанай,
Казахстан)

Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Ка-
меногорск, Казахстан)

Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Тлембаева Ж.У. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)

Редакция журнала

Колтубаева Г.Б.

Ермек А.Б.

Ердешева Д.Т.

Жумагелдина Б.Ж.

Байленова А.К.

Джамбуршин К.А.

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан
(№ и дата первичной постановки на учет
№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:

Республика Казахстан,
010000, г. Астана, пр. Мәңгілік ел, д. 8
тел.: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43

www.iz.adilet.gov.kz

E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

Колонка редакции 9

*Выступление Министра юстиции РК М. Бекетаева на науч-
но-практической конференции на тему «Полномочия Правительства
в рамках Конституции»* 12

Архивные страницы «Вестника»

Т.С. САФАРОВА Некоторые теоретические аспекты дальней-
шего совершенствования проведения правового мониторинга в Ре-
спублике Казахстан (Вестник ИЗ РК №2(34)-2014 г., С. 92-96) 14

А.У. КАЛИЕВА Возвращаясь к научной публикации к.ю.н. Са-
фаровой Т.С. «Некоторые теоретические аспекты дальнейшего со-
вершенствования проведения правового мониторинга в Республике
Казахстан» 17

Конституционное и административное право

Р.К. САРПЕКОВ О роли института научной экспертизы в повы-
шении эффективности нормотворческой деятельности и перспекти-
вах его развития 20

А.А. МАКСУРОВ Проблемы реализации межгосударственной
координации в конституционных актах королевств Голландии и Бель-
гии, Великого Герцогства Люксембурга 27

Б.К. НУРГАЗИНОВ, Н.М. ПРИМАШЕВ К постановке про-
блемы предмета административного спора, возникающего из адми-
нистративных и иных публично-правовых отношений 34

С.К. УКИН, Д.С. БАТЫРБЕКОВА Действие актов Центра
Международного финансового центра «Астана» и особенности их
исполнения во времени, пространстве и по кругу лиц 41

Гражданское и гражданско-процессуальное право

М.К. СУЛЕЙМЕНОВ Преддоговорные отношения 50

В.Т. КОНУСОВА, М.Н. АБИЛОВА Концептуальный под-
ход к вопросу о расширении судебного усмотрения в Казахстане в
аспекте соотношения с судебным прецедентом 65

А.К. КУСАИНОВА Л.Т. НАЗАРКУЛОВА Правовое регули-
рование транспортно-транзитных отношений в Казахстане 77

Х.-И. ШРАММ Соотношение публично-правовых и част-
но-правовых методов регулирования 84

Уголовное право и уголовный процесс

Р.К. САРПЕКОВ, С.М. РАХМЕТОВ Недостатки норм Уго-
ловного кодекса об ответственности за экологические уголовные
правонарушения и пути их устранения 94

А.Н. АХПАНОВ, Ф.Р. АХМЕДЖАНОВ О соотношении
прокурорского надзора и ведомственного процессуального кон-
троля в досудебном уголовном производстве 99

А.Т. КАРИПОВА, Е.А. ОМАРОВ, Б.Ж. ШОТКИН Осво-
бждение от уголовной ответственности в связи с примирением
и взыскание процессуальных издержек: состояние и проблемы 107

Н.К. ИМАНГАЛИЕВ Некоторые вопросы освобождения от
уголовной ответственности за хищение нефти по нереабилитиру-
ющим основаниям 117

Международное право и сравнительное правоведение

М.Ж. КУЛИКПАЕВА Некоторые аспекты правового режима
космического пространства 123

С.Б. АНИКИН, С.В. ПОЛЯКОВА Институт полиции в зару-
бежных странах: исторические основы и современные концепции 129

Правовой мониторинг	
Г.Б. КЫСЫКОВА, А.У. КАЛИЕВА Анализ правового регулирования трудовой миграции в рамках ЕАЭС.....	134
Е.А. АХМЕТОВ, О.С. КАРАХОЖАЕВ К проблемным аспектам порядка и условий содержания лиц в специальных учреждениях, обеспечивающих временную изоляцию от общества (мониторинг законодательства).....	140
Из практики законодательства на государственном языке	
М.А. АЙЫМБЕТОВ, Е.М. ЕЛУБАЙ Особенности терминообразующих словосочетаний в законодательных текстах.....	147
Г.Н. КУЗЕМБАЕВА Проблемы заимствованных слов в казахском языке.....	151
Е.С. САФУАНИ Вопросы систематизации терминов в законодательстве.....	155
Ж.М. ТУРАРОВА, А.Н. КАДИРОВА Терминологическое уточнение текстов международных договоров.....	159
Трибуна молодого ученого	
М.Т. АКИМЖАНОВА Некоторые проблемы защиты личных немущественных прав ребенка по законодательству Республики Казахстан.....	169
К.К. САБИРОВ Некоторые особенности и проблемы юридической адаптации форм строительных контрактов FIDIC в Республике Казахстан.....	177
Ж.Б. ДОСМАГАМБЕТОВА Анализ законодательства Республики Казахстан, регулирующего обязательное страхование гражданско-правовой ответственности владельцев транспортных средств.....	184
М.М. РАХИМБЕКОВ Неправительственные организации как субъекты предупреждения религиозного экстремизма в Республике Казахстан.....	190
Хроника научной жизни	
Информационное сообщение о служебной поездке во Францию, 18-29 июня 2018 года, г. Париж.....	199
Информационное сообщение о служебной поездке в Эстонию и Нидерланды.....	203
Информационное сообщение об участии в Академии Йосу (Корея) по морскому праву, 27 августа-7 сентября 2018 года, г. Йосу.....	208
Информационное сообщение о выставке изданий, поступивших в фонд библиотеки Института законодательства Республики Казахстан.....	213
Информационное сообщение о выставке литературы.....	216
Персоналии	
Доктору юридических наук, профессору Р.Т. Нуртаеву – 70 лет.....	217
Библиография	
Рецензия на книгу М.К. Сулейменова «Международное частное право и международный гражданский процесс». - Алматы: Юридическая фирма «Зангер», 2018. - 496 с.....	218
Рецензия на монографию д.ю.н., проф. Нуртаева Р.Т. «Актуальные проблемы повышения эффективности борьбы с преступностью в Республике Казахстан в целях противодействия опасным вызовам и угрозам XXI века». - LAP Lambert Academic Publishing, 2018. - 120 с.....	220
Мудрые мысли	224

Owner and publisher:
 SI «Legislation Institute
 of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
 All journal materials are placed
 on the website
www.iz.adilet.gov.kz

Included in the list of publications of basic
 scientific results of dissertations on legal
 sciences (Order CCES MES RK №894
 from 05.30.2013)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. (Astana, Kazakhstan) –
 (Chairman)
Abayeldinov E.M. – d.j.s. (Astana,
 Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Borchashvili I.Sh. – d.j.s. (Astana, Ka-
 zakhstan)
Melik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromtsev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Malinovski V.A. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Sherubai Kurmanbailiy – d.ph.s. (As-
 tana, Kazakhstan)

Editorial Board members

Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Astana,
 Kazakhstan) – (Chairman)
Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiyumbetov M.A. – Honored Worker of
 Culture of Kazakhstan, (Astana, Kazakh-
 stan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Rus-
 sian)
Kazbayeva A.G. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Kaziyev Z.G. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Kulikpayeva M.Zh. – PhD (Astana,
 Kazakhstan)
Mushanov T.E. (Astana, Kazakhstan)
Nurgazinov B.K. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Nurmagambetov R.G. – PhD (Kostanai,
 Kazakhstan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-
 Kamenogorsk, Kazakhstan)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek,
 Kyrgyzstan)
Tlembaeyva Zh.U. – c.j.s. (Astana, Ka-
 zakhstan)

The editorial staff

Koltubayeva G.B.
Yermek A.B.
Yerdesheva D.T.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
Dzhamburshin K.A.
 The certificate of registration of mass media
 №11219-G from 15.11.2010 from
 the Committee of Information and Archives
 of the Ministry of Culture and Information
 of the Republic of Kazakhstan
 (Number and date of primary registration
 №6592-Zh.07.09.2005.)

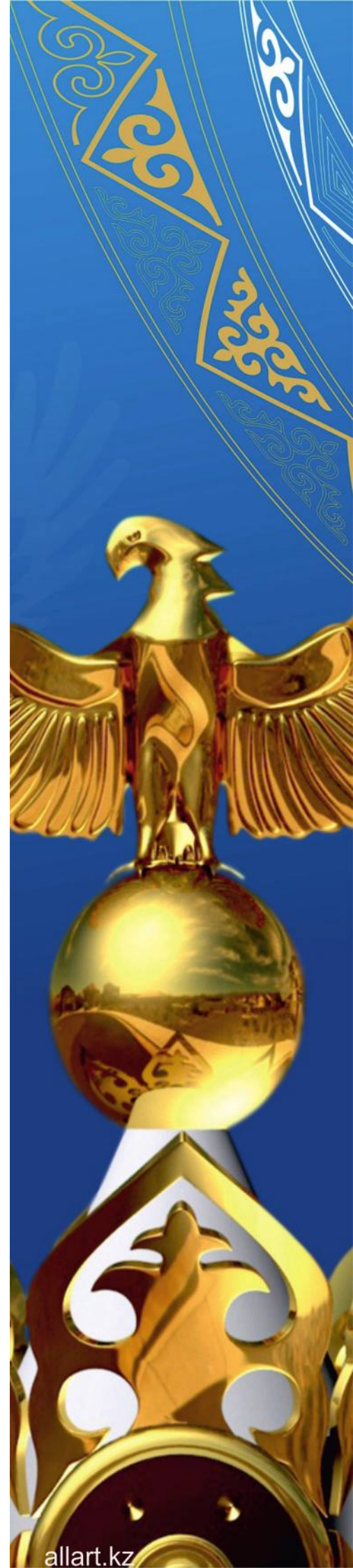
Address:

The Republic of Kazakhstan,
 010000, Astana, Mangilik el pr., 8
 tel.: 8 (7172) 74-02-06
 fax: 8 (7172) 74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
 e-mail: instzak-kz@mail.ru,
 institutzakonodatelstva@gmail.com

CONTENT ::

Editorial	10
<i>Speech of the Minister of Justice of the Republic of Kazakhstan M. Beketayev at the academic and practical conference on the topic «The powers of the Government within the framework of the Constitution»</i>	12
The archive pages of «Bulletin»	
T.S. SAFAROVA Some theoretical aspects of further improvement of legal monitoring in the Republic of Kazakhstan (The Bulletin of The Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan №2(34)-2014., P. 92-96.....	14
A.U. KALIEVA The return to the academic publication of c.j.s., T.S. Safarova «Some theoretical aspects for further improvement of legal monitoring in the Republic of Kazakhstan».....	17
Constitutional and Administrative Law	
R.K. SARPEKOV About the role of institute of scientific expertise in enhancing the efficiency of norm-making activity and prospects of its development.....	20
A.A. MAKSUROV Problems in realization of interstate coordination in the constitutional acts of the kingdoms of Holland and Belgium, the Grand Duchy of Luxembourg.....	27
B.K. NURGAZINOV, N.M. PRIMASHEV The statement of the problem of the subject of an administrative dispute arising from administrative and other public legal relations.....	34
S.K. UKIN, D.S. BATYRBЕКOVA Action of acts of the Center of the International financial center «Astana» and features of their execution in time, space and scope.....	41
Civil and Civil Procedural Law	
M.K. SULEYMENOV Precontractual relations.....	50
V.T. KONUSSOVA, M.N. ABILOVA The conceptual approach to the issue of widening judicial discretion in Kazakhstan in the aspect of correlation with the judicial precedent.....	65
A.K. KUSAINOVA, L.T. NAZARKULOVA Legal regulation of transport-transit relations in Kazakhstan.....	77
H.-J. SCHRAMM Correlation of public-legal and private-legal methods of regulation.....	84
Criminal law and Criminal procedure	
R.K. SARPEKOV, S.M. RAKHMETOV Disadvantages of the Criminal code norms on liability for environmental criminal offenses and the ways to eliminate them.....	94
A.N. AKHPANOV, F.R. AKHMEJANOV The comparison of prosecutor's surveillance and departmental procedural control in pre- trial criminal proceeding.....	99
A.T. KARIPOVA E.A. OMAROV, B.J. SHOTKIN Exemption from criminal liability in connection with reconciliation and recovery of procedural costs: status and problems.....	107
N.K. IMANGALIEV Some issues of the exemption from criminal liability for oil theft on non-rehabilitating grounds.....	117
International and Comparative law	
M. ZH. KULIKPAYEVA Some aspects of legal regime of outer space.....	123
S.B. ANIKIN, S.V. POLYAKOVA Institute of police in foreign countries: historical foundations and modern concepts.....	129

Legal monitoring	
G.B. KYSSYKOVA, A.U. KALIEVA Analysis of regulation of labour migration in the framework of the EAEU.....	134
E.K. AKHMETOV, O.C. KARAKHOZHAYEV The problem aspects of order and conditions of detention of persons in special establishments providing time insulation from the company (the monitoring of legislation).....	140
Lawmaking practice in the official language	
M. AIYMBETOV, E.M. ELUBAY Singularities of term-forming phrases in law texts.....	147
G.N. KUZEMBAYEVA Problems of borrowed words in the Kazakh language.....	151
E.S. SAFUANI Questions of the systematization of terms in legislation.....	155
ZH.M. TURAROVA, A.N. KADIROVA Terminological clarification of the texts of international treaties.....	159
Young scholar tribune	
M.T. AKIMZHANOVA Some problems in protection of personal non-important rights of the child under the legislation of the Republic of Kazakhstan.....	169
K.K. SABIROV Some of the features and issues of legal adaptation of the FIDIC contract forms in Kazakhstan.....	177
ZH.B. DOSMAGAMBETOVA Analysis of the legislation of the Republic of Kazakhstan regulating compulsory insurance of civil liability of owners of vehicles.....	184
M.M. RAKHIMBEKOV Non-governmental organizations as the subjects of prevention of religious extremism in the Republic of Kazakhstan.....	190
The Chronicle of Scientific Life	
Information note on the business trip to France, Paris, June 18-29, 2018.....	200
Information note on the business trip to Estonia and Netherlands.....	205
Information note on the participation at the Yeosu (South Korea) Academy of the law of the sea, August 27-September 7, 2018, Yeosu.....	211
Information note on the exhibition of received publications by the library fund of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan.....	214
Informational message on the exhibition of literature.....	215
Personalities	
70 years to the doctor of legal sciences, professor R.T. Nurtaev.....	217
Bibliography	
REVIEW of the Book of M.K. Suleimenov «International private law and the international civil process». - Almaty: Law firm «Zanger», 2018. - 496 s.....	218
REVIEW of the monograph by Doctor of Law, prof. Nurtayev R.T. “Actual problems of increasing the effectiveness of the fight against crime in the Republic of Kazakhstan in order to cross the dangerous challenges and threats of the XXI century”. - LAP Lambert Academic Publishing, 2018. - 120 p.....	220
Wise thoughts	224

УДК [81'373.613:811.512.122](094)

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ КІРМЕ СӨЗДЕР ПРОБЛЕМАЛАРЫ

Гүлмира Нұрадинқызы Күзембаева

Қазақстан Республикасының Заңнама институты Лингвистика орталығының
НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық
сараптама секторының кіші ғылыми қызметкері,
Астана қ., Қазақстан Республикасы; e-mail: gu.kuzembaeva@adilet.gov.kz

Түйін сөздер: заң мәтініндегі тұрақты тіркестер; анықтауыш санатындағы сөз орамы; заң фраземасының ерекше мәнді сипаты; лексикалық бірлік санаты; терминдік функция; заңнама лингвистикасы; терминнің лексикалық нақтылығы мен үйлесімділігі.

Аннотация. Бұл ғылыми мақалада автор қазақ тілі лексикасындағы басқа тілден аударылған және алынған, бірақ бұған қоса пайда болуы жағынан латын тілімен ортақ тамыры бар сөздер құрамын талдауды ұсынады.

Заңнама терминдерінің қазақша сөздігінде орыс тілінен аударылған, латын тілінен шыққан сөздер өте көп. Өз кезегінде, бұл сөздер орыс тіліне басқа еуропа тілдерінен кірген, бірақ олардың барлығының, түптеп келгенде, тамыры ортақ – латын. Мұндай кірме сөздер көбіне абстракттілі не терминологиялық сипатқа ие. Яғни қолданылу саласымен ғана шектелген сөздер.

Мақалада латын тілінен алынған кірме сөздер арасында интернационалдық сөздер өте көп екендігі айтылады. Оларды мағыналық мазмұны, грамматикалық құрылымы және т.б. жағынан топқа бөліп қарайды. Яғни латын тілі орта ғасырларда ғылымның интернационалдық тілі болған және қазір де солай болып қала бермек.

Қазіргі медицина, химия, ботаника, зоология, философия, саясат, өнер салаларында әлі осы күнге дейін жаңадан пайда болған ұғымдарды белгілеу үшін латын негіздері кеңінен қолданылып жүр.

Сонымен бірге, автор мақалада қазақ әліпбиінің латын әліпбиіне ауысуы аясында заңнама терминологиясындағы латын тілінен алынған кірме сөздерді қазақ тілінің фонетикалық транскрипциясын ғана қолдана отырып, жалпы қолданылатын түрде алсақ, бүгінгі заман үрдісіне лайық болар еді деп ой салады.

ПРОБЛЕМЫ ЗАИМСТВОВАННЫХ СЛОВ В КАЗАХСКОМ ЯЗЫКЕ

Күзембаева Гулмира Нурадиновна

Младший научный сотрудник сектора научно-лингвистической
экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики
Института законодательства Республики Казахстан,
г. Астана, Республика Казахстан; e-mail: gu.kuzembaeva@adilet.gov.kz

Ключевые слова: латинизация; полиязычность; этимология; заимствованные слова; заимствованная лексика; фонетическая транскрипция.

Аннотация. В данной научной статье автор предлагает проанализировать состав слов в лексике казахского языка, переведенных и заимствованных из других языков, но вместе с тем, имеющих общие корни латинского происхождения.

В казахском словаре терминов законодательства очень много слов латинского происхождения, переведенных из русского языка. В свою очередь, эти слова переименованы русским языком из других европейских языков, но все они в конечном итоге оказываются имеют одни корни – латинские. Такие заимствования носят больше абстрактный либо терминологический характер. Слова, которые ограничены сферой своего употребления¹.

В статье подчеркивается, что среди заимствованных латинских слов очень много интернациональных слов. Они выделяются в отдельную группу по смысловому содержанию, грамматическому оформлению и т.д. Это можно объяснить тем, что латинский язык в средние века был интернациональным языком науки, да он в принципе и сейчас им остался.

Современные медицина, химия, ботаника, зоология, философия, политика, искус-

¹ «Заимствования в английском языке как результат межкультурных связей»; vuzlit.ru/920325/zaimstvovaniya_latinskogo_yazyka (2018ж.31.07)

ство до сих пор широко используют латинские основы для обозначения вновь возникающих понятий.

Вместе с тем, автор статьи размышляет о том, что в свете перехода казахского алфавита на латиницу целесообразнее было бы заимствованные слова латинского происхождения в терминологии законодательства оставлять в общеупотребляемом виде, применяя лишь фонетическую транскрипцию казахского языка. А носителям казахского языка в быту лучше использовать именно казахские синонимы.

PROBLEMS OF BORROWED WORDS IN THE KAZAKH LANGUAGE

Kuzembayeva Gulmira Nuradinovna

Junior researcher of the sector of research linguistic expertise of legal acts and international agreements of Linguistic center of Institute of legislation of the Republic of Kazakhstan, Astana, Republic of Kazakhstan, e-mail: gu.kuzembaeva@adilet.gov.kz

Keywords: multilingualism; etymology; loan words; borrowed vocabulary, and phonetic transcription.

Abstract. In this scientific article the author suggests analyzing the composition of words in the vocabulary of the Kazakh language, translated and borrowed from other languages, but at the same time having common roots of Latin origin

In the Kazakh dictionary of terms of legislation, there are a lot of words of Latin origin, translated from the Russian language. In turn, these words are transcribed by the Russian language from other European languages, but all of them eventually have the same roots - Latin. And such borrowings are more abstract or terminological in nature. Words those are limited to the sphere of their use.

The author emphasizes in the article that among the borrowed Latin words there are a lot of international words. They can be singled out as a separate group by their semantic content, grammatical form, etc. This can be explained by the fact that the Latin language in the Middle Ages was the international language of science, but in principle, and they remain now.

Modern medicine, chemistry, botany, zoology, philosophy, politics, and art still use the Latin basics to refer to newly emerging concepts.

The author of the article reflects that in the world of the transition of the Kazakh alphabet into Latin, it would be more appropriate to borrow words from the Latin language in the terminology of legislation in commonly used form, using only the phonetic transcription of the Kazakh language. And it is better to use Kazakh synonyms for native Kazakh speakers.

Кірме сөздер проблемасы өткен ғасырдың 90 жылдарынан – Қазақстан Республикасы тәуелсіздігін алған жылдардан бері өзектілігін жоймай келеді. Себебі ол кезде еліміздің әлеуметтік-экономикалық құрылымының өзгеруі нәтижесінде тілімізде көптеген жаңа сөздер пайда болды.

Кез келген ұлттың сөйлеу мәдениетіне (қазақ тілі болсын, орыс тілі болсын) басқа тілдер әсер етеді. Бүгінде радиода, теледидарда, ауызекі сөйлеуде шетел сөздерінің кірігуі орын алған. Әрине, қазақ тілі үнемі жаңартылып отырады. Бұған түрлі факторлар: қазақстандық қоғамның демократия жағынан дамуы, қала мен ауылдағы адамдардың әлеуметтік өмір салтының өзгеруі, жаңа дәстүрлердің туындауы, тілімізде жаңа сөздердің пайда болуына ықпал етеді. Қазақ тіліне енген сөздерді қазақ тілінде сөйлеушілер әртүрлі қабылдайды. Қолданысқа терең енген, жұрттың барлығының аузында айтылып жүрген және қазақтардың өздері кірме сөздер ретінде қабылдамайтын,

тілімізге, тілдік ұғымымызға түркі тілдес ұлттардан сіңген «мектеп», «ғимарат», «ғибадат» т.б. сөздер бар. Егер осы сөздердің этимологиясына үңілсек, міндетті түрде араб тіліне алып келеді.

Тағы бір сөздер тобы – тілімізге бұрын енген неологизм сөздер, сондықтан қазақ тілінде сөйлеушілер оларды кірме сөздер ретінде қабылдамайды, өйткені олардың айтылуы еуропалық, олар қазақ тіліне тән ерекше дыбыстарсыз, бұған мысал ретінде «телефон», «шоколад», «модель», «спутник» сөздерін айтуға болады. Әрине, бұл қабылдау, бастапқыда қазақ тілінде мұндай сөздердің болмағандығымен де түсіндіріледі. Бұл заттар адам эволюциясы процесінде пайда болды, сондықтан қазақ тілінде белгілі бір атауларды білдіретін сөздер пайда болды. Мұндай кейбір ұғымдар үшін қазақ тілінде сөз әлі ойлап табылған жоқ.

Басқа тілден алынған кірме сөздердің аудармасы жайлы түсінікте, көзқарас та әртүрлі. Мысалы, «роль» сөзін алайық. Ол «рөл,

тізім» деп аударылатын француз *role* сөзінен «бұрама қағаз (актерлерге арналған)» деп аударылатын латын *rotulus* сөзінен орыс тіліне, ал орыс тілінен қазақ тіліне «рөл» деп алынған. Берілген сөзді қазақ тіліне аударған кезде қазақ тілінің морфологиялық-семантикалық-фонетикалық ерекшеліктері, қазақ тілінде «ь» - жіңішкелік белгісінің жоқтығы ескерілді. Және бұл жерде біз аударманы емес, іздеп отырған сөзіміздің қазақ тіліне тән фонетикалық транскрипцияда қолданылатынын көріп отырмыз.

Ал енді үшінші топты шет тілінен енген сөздер ретінде қабылданып қана қоймай, кейде олардың лексикалық мағынасы үнемі түсінікті бола бермейтін немесе олардың мағынасын біз білетін сөздер құрайды. Бұл «квота», «имидж», «экслюзив», «миграция» және т.б. сөздер. Егер «квота», «имидж», «экслюзив» деген сөздер сол күйінде қалып жүрсе (септік жалғаулары ғана жалғанып), «миграция» деген сөз заңнама терминдерінің сөздігінде «көші-қон» деп аударылған. Кең мағынада алсақ көші-қон дегеніміз (латын тілінен *migratio* – қоныс аудару), адамның а өзінің аумақтық орнын ауыстыруы.

Көші-қон дегеніміз – адамдардың тұрғылықты жерін мәңгіге немесе анағұрлым көп немесе анағұрлым аз уақытқа ауыстыра отырып, сол немесе өзге аумақтардың шекаралары арқылы өтуі. Халықтың миграциялық қозғалысына қатысатын адамдар - көшіп-қонушылар деп аталады².

Халықтың көші-қонын талдаған кезде оларды бірқатар белгілер бойынша жіктейді:

1. Шекараны кесіп өту сипатына қарай:

1) Ішкі – бір ел шегінде әкімшілік немесе экономикалық-географиялық аудандар, елді мекендер арасындағы (қаладан қалаға, ауылдан ауылға, қаладан ауылға, ауылдан қалаға көшіп-қону);

2) Сыртқы – мемлекеттік шекараны кесіп өтуге байланысты болып келеді. Сыртқы көші-қон эмиграцияны және иммиграцияны қамтиды.

Эмиграция (лат. *emigro* - выселяюсь, переселяюсь, заңнама терминдерінің қазақша сөздігінде «эмиграция» (әлдебір себептерге (саяси, экономикалық және т.б.) байланысты өз атамекенінен басқа елге амалсыз немесе өз еркімен қоныс аудару, көшіп кету) деген нақтылаумен, басқа елге көп жағдайда азаматтығын өзгерте отырып, тұрақты немесе уақытша (ұзақ мерзімге) қоныс аудару (өз

еркімен немесе амалсыз, өз бетімен немесе ұйымдастырылған).

«Эмигрант» - туынды сөз заңнама терминдерінің қазақша сөздігінде «эмигрант» деп аударылған.

Иммиграция (от лат. *immigro* – вселяюсь, заңнама терминдерінің қазақша сөздігінде «эмиграция» – «көшіп келу»), басқа ел азаматтарының көпшілік жағдайда жаңа азаматтық ала отырып, елге тұрақты немесе уақытша (әдетте, ұзаққа) келуі (көшіп келуі).

«Иммигрант» - туынды сөз заңнама терминдерінің қазақша сөздігінде «көшіп келуші» деп аударылған.

«Көші-қон деген сөзден туындаған – «көшіп-қонушы» терминком.кз сайтының деректері бойынша 2016 жылы «көші-қонушы» деп бекітілген.

Мұндай басқа тілден алынған кірме сөздерге деген көзқарас үнемі бірмағыналы бола бермейді.

Меніңше, терминологиялық сөздіктерді жасаған кезде аудармасына нақты ден қою және өте мұқият қарау керек. Ал қазақ әліпбиінің латын әліпбиіне ауысуы аясында латын тілінен алынған кірме сөздерді жалпы қолданылатын түрінде қалдыру орынды болар еді.

Бұл жағдайда, мәселен, «трудоу иммигрант» деген сөз тіркесін «еңбекші көшіп келуші» деп емес, жалпыға қол жетімді – «еңбекші-иммигрант» деп аударған жөн деп санаймын. Тиісінше, «трудоу эмигрант», «мигрант», дегендерді «еңбекші-эмигрант», «мигрант» деп аударған дұрыс.

Мысалы, лат. *deportatio* «депортация» деген сөз тасып әкету, жіберу, қуып жіберу, бұдан әрі *de-* (бірдеңені бөліп алу, шығарып жіберу, жоқ болуы немесе іс-қимылды аяқтауды білдіреді) + *portare* «алып жүру, жылжыту», одан әрі арғыүндіеуропа тілінен заңнама терминдері сөздігінде қазақ тіліне «жер аудару» деп аударылған;

- латынша *hybrida* (нұсқалары: *hibrida*, *ibrida*, қоспаны білдіретін «гибрид», «гибридизация» деген сөздер. Сөз орыс тіліне *hybride* деген француз сөзі арқылы кірген. Заңнама терминдерінің сөздігінде бұл сөздер «будан» және «будандастыру» деп аударылған, олар меніңше тұрмыста синоним ретінде қолданылуы мүмкін, ал терминологияда латынша нұсқасын қалдыру керек сияқты;

- «депрессивное состояние» деген сөздер – жабырқаңқы, тұнжыраңқы көңіл күймен сипатталатын дертті жағдай; «психиче-

² Орыс тілінің түсіндірме сөздігі www.twirpx.com/files/languages/rus/dictionaries/explanatory/#ai_1052 (2018ж.21.05.)

ское расстройства» деген сөздер «күйзелісті күй» деп аударылған, латынның *deprimo* деген сөзінен шыққан франц. *depression, depressum* «басып-жаншуды» білдіреді;

- «коллегия» сөзі лат. *collegium* деген сөзінен шыққан – «товарищество, содружество, собрание» қазақ тілінің терминологиялық сөздігінде «алқа» деп алынған. Латынның *collegium* деген сөзінен шыққан «серіктестік, достастық, жиналыс» дегенді білдіреді;

- «конвой» сөзі французша *convoi* «көлік, поезд; құрамы; конвой», *convoyer* «еріп жүру» деген етістіктен, бұдан әрі лат. *conviare* «еріп жүру», бұдан әрі *cum* (нұсқалары *co-, com-, con-*) «бірге» + *via* «жол», *wegh-* «жүру» арғыүндіеуропадан бастау алады. Терминдер сөздігінде «конвой» және «конвоирование» деген сөздер «айдауыл», «айдауылмен алып жүру» деп аударылған;

- «констатация смерти» - өлгендікті анықтау. Франц. *constatation* «белгілеу, анықтау;», *constater* «белгілеу, куәландыру» деген етістіктен, бұдан әрі латынша *constare* «берік тұру», лат. *con-* + лат. *stare*³.

Заңнама институты Лингвистика орталығының заңнамалық актілер жобаларын қарау салаларының әртүрлілігін көрсету үшін жоғарыда санамаланған сөздерді мен түрлі салаланы зерттей отырып мысал ретінде келтірдім. Салалар әртүрлі және түрлі салалардағы аударманың бірізділігін сақтап қалу үшін латын тілінен шыққан сөздерді қазақ тілі ережелеріне сәйкес фонетикалық жалғауларын ғана қолдана отырып бастапқы шыққан түрінде қалдыру керек.

Қазақстан қоғамының халықаралық байланысқа деген ұмтылысын кеңейту, біздің қазіргі өмір сүру үрдісіміздің, батыс мәдениетіне бейімделуі тілімізге кірме лексиканың енуіне айтарлықтай әсер етуде. Бұл негізінен ағылшын тілінен алынған америкаландырылған сөздер нұсқалары: эксклюзивті, ноутбук, имидж, онлайн, рейтинг, прайс дилер, промоутер, оффшор, сайт, продюсер, саммит, ток-шоу, холдинг және тағы басқалар.

Соңғы кездері баспасөзде іскерлік лексиканы қолдану жайлы жазылып жүр. Бұл

ретте газеттер мер журнал мәтіндерінде, іскерлік әдебиетте көптеген сөздер латын әріптерімен жазу арқылы берілуі мүмкін: *Hi-fi, on-line, Coca-Cola, IBM, PR, VIP*. Бұған қоса, қазақ және ағылшын тілдерінде сөздер мен сөз тіркестері жазылуының аралас нұсқалары өте жиі қолданылады, мәселен: *PR-науқан, WEB-парақша*.

Күнделікті ауыз екі тілдегі, лексикалық сөздіктерге түсініктіме беріліп үлгермей, бірақ интернет-сөздіктерде, атап айтқанда, «Википедияда» тұтастай алғанда қоғамдағы болып жатқан заманауи өзгерістерге жылдам ден қоятын сөздер мен сөз тіркестерінің ауқымды саны енгізіліп жатқанын барлығымыз да байқап жүрміз.

Мұндай сөздер негізінде терминологиялық сөздерді, жуырда пайда болған кәсіптер мен қызмет түрлерін білдіреді: супервайзер, спичрайтер, дилер, коучер, промоутер және т.б. Олар басқа тілден алынады да, біздің қоғамға тез сіңісіп бейімделеді, бірақ ондай сөздерді байырғы көнекөзқариялардың қабылдай бермеуі мүмкін.

Алайда тілімізге жаңадан енген сөзбен отқарып отырған қызметінің қалай болғанда да байланысы бар мамандықтардың көптеген өкілдерін де бейжай көзқараста қалдырмайды: қазақ тілі оқытушылары, аудармашылары, лингвистері, Мәжіліс және Сенат депутаттары және т.б. кірме сөздер әдеби қазақ тілін ластайды деп есептейді. Мұндай тәсіл меніңше аса көп сын мен дау тудырады.

Адамдардың әлеуметтік тәртібінің өзгерістеріне сәйкес кірме сөздер қазақ тілін ластау қаупін тудырмайды. Өйткені біздің ана тіліміз - бөтен сөздермен үйлесімділік таба алатын аса тұрақты жүйе.

Бұған қоса, жаңа буынның ешбір кірме сөздерсіз-ақ аса бай тіл деп есептелетін қазақ тіліне жаңа кірме ұғымдарды, сөздерді, сөз тіркестерін енгізу арқылы осы ұғымдарды білдіретін қазақша синонимдердің пайда болуын сүйемелдеуіне деген ұмтылысын құрметтеу керек. Күнделікті тұрмыста қазақ тіліндегі үйреншікті синонимдерді пайдалана, отырып латын қарпімен жазуға біртіндеп бейімделген жөн.

³ Харпер Douglas. *Online Etymology Dictionary материалдары пайдаланылды. <http://ru.b-ok.org/book/3199062/f71f26>. 2018 жылдың 31 шілдесі*